

—

Rapport fra:

Høring

Onsdag den 28. april 2010

Fællessalen, Christiansborg

—

Fokus på *barnets perspektiv*

i

Forældreansvarsloven

-

Den 28. april 2010 afholdt daspcan, Dansk Selskab til Forebyggelse af Børnemishandling og Omsorgssvigt, en høring i Fællessalen på Christiansborg med det formål at sætte fokus på barnets perspektiv i forældreansvarsloven, der trådte i kraft den 1. oktober 2007.

Høringen blev åbnet af justitsminister Lars Barfoed, der indledte med at fastslå, at høringen blev afholdt på det rette tidspunkt til at kunne give inspiration til den forestående revidering af loven i 2011. Loven bygger på FN's Børnekonvention og barnets ret til begge forældre, også i en skilsmisssituation. Fokus er på børnene, og barnets perspektiv i enhver situation.

Forældrene er som udgangspunkt de ansvarlige for, at børnene får en optimal kontakt til begge forældre på trods af de konflikter, der uundgåeligt vil opstå i mange situationer. Det er derfor væsentligt at give forældrene de rigtige værktøjer og udvikle nye tilbud til dem indenfor lovens rammer. Børnene må ikke gøres ansvarlige, men bør inddrages og høres, således at de mærker, at der er et frirum for dem, mens de voksne har ansvaret for at træffe afgørelserne. Ministeren understregede, at det var vigtigt, at der var en lovgivningsmæssig stabilitet, at der ikke blev truffet kortsigtede løsninger, og at man tager den tid, der er brug for. Den nødvendige revision skal foretages, men først efter en dialog med alle involverede.

Retspræsident Birgitte Holmberg Pedersen understregede ligeledes, at udgangspunktet for loven er FN's Børnekonvention, og at lovens § 4 og § 5 angiver, at alle afgørelser skal træffes under hensyntagen til, hvad der er bedst for barnet og med hensyntagen til barnets egne synspunkter.

Udgangspunktet er fælles forældremyndighed og mest muligt samvær med den af forældrene, som barnet ikke bor hos. Den fælles forældremyndighed forudsætter, at forældrene kan blive enige om væsentlige forhold vedrørende barnet. Kan de ikke det, vil en domstol kunne beslutte, at den ene af forældrene skal have forældremyndigheden alene. Dette er i alle sager konkrete afgørelser igen med hensyntagen til, hvad der er bedst for barnet. Man skal fokusere på barnets ret til at bevare kontakten til begge forældre, selvom forældrene ikke bor sammen, og i modsætning til tidligere

skal man ikke fokusere på forældrenes ret til at være sammen med barnet. Derved lever loven op til FN's Børnekonvention, som Danmark tiltrådte i 1999.

Alle forældremyndigheds- og bopælssager starter ved Statsforvaltningen, og kun hvis der ikke kan opnås enighed, overgår sagerne til domstolene. Sagsbehandlingen foregår forskelligt i de forskellige retskredse. I Helsingør, Hillerød og Lyngby retskredse har man indført en sagsbehandling, hvor sagerne foretages i et forberedende retsmøde med deltagelse af en dommer, en børnesagkyndig psykolog, parterne og deres advokater. Disse retsmøder er mere uformelle end hovedforhand-

lingerne, der kun finder sted, hvis sagerne ikke kan forliges under de forberedende retsmøder.

Under de forberedende retsmøder sættes fokus på barnet. Parterne får mulighed for at beskrive, hvordan de opfatter deres fælles barn. De får ligeledes mulighed for at komme med deres forslag til en løsning på konflikterne. Ikke helt sjældent viser det sig muligt, at forældrene indgår en aftale allerede på det indledende møde, og sagen kan slutes her.

Dialogen er typisk mellem psykologen og parterne, og såvel dommer som advokater har en mere tilbagetrukket rolle end under hovedforhandlingen, hvor sagen belyses ved afhøring af parterne, og hvor konflikten ofte optrappes til skade for barnet.

Selvom de forberedende retsmøder ikke fører til forlig mellem parterne, bidrager de i vidt omfang til at belyse problemstillingerne og til at en eventuel dom træffes på et sikrere grundlag end udelukkende på basis af afhøringen af parterne under en hovedforhandling.

En tilkendegivelse fra dommeren efter et forberedende retsmøde får i mange tilfælde parterne til at overveje eller indgå et forlig. Ca. halvdelen af sagerne afsluttes med forlig efter de forberedende retsmøder.

Hvis barnet kan udtrykke sin mening, og det kan børn som hovedregel fra omkring 7 års alderen, har barnet efter Børnekonventionen en ret til at komme til orde over for

den myndighed, der skal træffe afgørelse i forhold af væsentlig betydning i barnets liv. Det er vigtigt at understrege, at det er en ret for barnet, ikke en pligt.

Det er under børnesamtalerne vigtigt at understrege overfor børnene, at de er uden ansvar, og at det er de voksnes ansvar at træffe en afgørelse.

Loven giver mulighed for at fastsætte samværet individuelt, således at det kan vare fra ½ time til 7 dage på 2 uger. Alle muligheder bør være åbne, for at samværet kan afpasses den enkelte families særlige situation. Dette gælder ikke mindst de helt små børn, hvor faderen kun har været perifert inde omkring barnet i de første måneder.

Samvær med 7 dage hos hver af forældrene kan være en mulighed, hvis det er bedst for barnet, men det er vigtigt at understrege, at det ikke altid er i barnets perspektiv at fastsætte en deleordning (7/7).

Øget mulighed for at anvende børnesagkyndige ved behandlingen af familiesager i retten var endnu en af de store landvindinger ved loven. Retterne har fået mulighed

for at holde forberedende møder, hvori der medvirker en børnesagkyndig, således at fokus på møderne bliver barnets perspektiv. Den børnesagkyndige kan også holde møde med forældrene uden for retten. Den børnesagkyndige kan deltage i dommerens børnesamtaler og hjælpe med at skrive notat fra samtalen på en måde, så barnets perspektiv belyses, uden at barnet kommer i klemme mellem forældrene på grund af barnets udtalelser. Den børnesagkyndige kan som hidtil foretage børnesagkyndig undersøgelser.

Birgitte Holmberg Pedersen understregede, at en væsentlig grund til at lytte til barnet er, at barnets oplysninger kvalificerer afgørelsen. Barnets perspektiv på konflikten er ikke nødvendigvis det samme som de voksnes perspektiv. Konflikterne har mange gange helt andre konsekvenser og perspektiver for børnene end for de voksne.

Hun understregede, at den nye forældreansvarslov giver gode muligheder for en sagsbehandling, der tilgodeser barnets perspektiv. Hver familie er forskellig og har ret til en individuel behandling og afgørelse. Loven giver mulighed for at tilgodese den enkelte families særlige situation.

Direktør for Familiestyrelsen Dorrit Sylvest Nielsen fandt, at loven har skabt de rigtige rammer, men forældrene passer ikke altid ind i rammerne. Hvordan får vi løst konflikterne? Er loven måske på nogle punkter gået for vidt? Fungerer den som vi har tænkt os? I konfliktsituationerne er det vigtigt, at børnene høres, men ikke ansvarliggøres. Det er ligeledes vigtigt, at der sættes fokus på det enkelte barn og ikke bare anbringe det i en "kasse". Det tværfaglige samarbejde er blevet udbygget med større involvering af børnesagkyndige, også i relation til barnet, der ofte kan føle sig skyldig og alene. Statsforvaltningerne har for at imødegå dette oprettet børnegrupper, hvor børnene møder andre børn i samme situation. Børnegrupperne bliver givet høj prioritet.

Dorrit Sylvest Nielsen fandt, at forældreansvarsloven var et skridt i den rigtige retning. Der er stadig behov for forbedringer ved den kommende lovrevision, og hun efterlyste ideer og forslag.

Advokat Rita Simonsen, familieadvokat på Fyn, fastslog, at advokaterne varetager de respektive parter interesser, d.v.s. forældreinteresserne, som partsadvokat. Hun fandt, at børnene rent faktisk, trods lovens intentioner, bliver ansvarliggjort og satte et spørgsmålstegn ved, hvor langt man skal gå med børnesamtaler i forældremyndighedssager. Hun efterlyste andre alternativer, så som inddragelse af kommunale sagsbehandlere, læger, sundhedsplejersker m.fl. Hun efterlyste ligeledes en mere nuanceret domspraksis i de tilfælde, hvor forældrene er dybt uenige, og hvor en fælles forældremyndighed ikke kan fungere, uden at forældrenes konflikter skaber store problemer for børnene. Det vil i den forbindelse være vigtigt, at der politisk bliver sendt et ændret signal til domstolene. Det er et problem, at der i befolkningen er en bred opfattelse af, at fælles forældremyndighed automatisk medfører en 7-7 deleordning af børnene.

Børnesagkyndig rådgiver cand. psych. Kristen Bruun Petersen fastslog indledningsvis, at forældreansvarsloven er udtryk for en ny form for tænkning, som sætter barnet i centrum og bestemmer, at alle afgørelser skal træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet.

Barnets bedste er imidlertid en udfordrende størrelse, idet barnets bedste ikke kan bestemmes alment en gang for alle, gældende for ethvert barn og uafhængigt af barnets konkrete livsvilkår.

Barnets bedste skal således bestemmes på baggrund af en individuel og konkret vurdering af det enkelte barn og dets livsvilkår.

Det nyskabende og praksisforandrende ved forældreansvarsloven er netop, at denne i modsætning til tidligere, foreskriver en bevægelse fra det specifikke, det individuelle barn, hen mod opnåelse af en fælles aftale eller afgørelse med baggrund i en undersøgelse af det konkrete barn i dets konkrete kontekst (her tænkes på

mor, far, søskende, stedforældrene, bolig, arbejde, institution, kammerater, osv.)

Forældre af i dag ønsker ikke at blive mødt af myndigheder som en standardvare, som tilbydes en standardløsning på samlivsopbruddet for eksempel i form af et standardsamvær.

På denne baggrund er samværets omfang netop ikke standardiseret, hvilket klart fremgår af vejledningen, hvor der tales om samvær fra ½ time til 7 dage ud af 14 dage ud fra en individuel og konkret vurdering.

Børnene befinder sig i større eller mindre omfang i en belastet og krisepræget situation, som ofte har været langvarig, og dette sammen med forældre som ligeledes er belastede og kriseprægede.

Nogle af disse børn er druknet i forældrenes konflikt, så de har mistet kontakten med egne behov, andre er blevet gidsler i forældrenes konflikt, andre fungerer som brevduer mellem forældrene, og børnene er præget af loyalitetskonflikter.

Spørgsmålet om børns inddragelse opstår i lyset af, at forældreansvarsloven foreskriver, at barnets perspektiv altid skal synliggøres, samt at alle afgørelser skal træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet. Det afgørende er, at barnets behov og interesser kommer i fokus og ikke forældrenes.

Der må således altid foretages en individuel og konkret vurdering af, om det er til det konkrete barns bedste at blive direkte inddraget.

I forhold til børns inddragelse er det også værd at understrege, at børn har ret til, men ikke pligt, til at udtale sig til sagen.

I relation hertil er det værd at fremhæve, at det er en belysning af barnets perspektiv, når et barn nægter at udtale sig. Dette kan være en meget vigtig information om barnets belastede situation.

I forbindelse med børns inddragelse foreligger et uophæveligt dilemma, som myndighedspersoner altid må have for øje i forbindelse med overvejelser om, hvornår og hvordan børn inddrages i en sag.

Det er vigtigt at holde sig for øje, at et dilemma ikke kan ophæves gennem lovgivning. Der kan til gengæld skabes rammer for at opnå indsigt i dilemmaet for på den måde at kunne omgås dette på en måde, som er til det konkrete barns bedste. Tværfaglige møder er et betydningsfuldt bud på en sådan ramme.

Kristen Bruun Petersen finder det vigtigt, at fastholde fælles forældremyndighed som hovedreglen, set i lyset af lovens intention om ansvarliggørelse af forældrene og betydningen af videreførelse af forældreskabet efter et samlivsophør.

Videreførelse af forældreskabet er generelt betragtet til barnets bedste i lyset af barnet relationelle afhængighed af forældrene. Forældresamarbejdet er afgørende for barnets trivsel og udvikling, da det er et vilkår for barnet, at det skal skifte frem og tilbage mellem farverden og morverden.

Fælles forældremyndighed har desuden stor identitets- og følelsesmæssig betydning i forhold til oplevelsen af sig selv som far og mor. Både mænd og kvinder føler det krænkende og et angreb på selvfølelsen, som far og mor at blive frataget del i forældremyndigheden.

Fælles forældremyndighed handler om at være ligestillet i forhold til offentlige institutioner af enhver art, hvor ligestilling i forhold til barnet er et langt mere kompliceret spørgsmål, idet dette må bestemmes ud fra barnets bedste.

I forhold til barnet må det centrale være ligeværdighed og ikke nødvendigvis lighed. Fælles Forældremyndighed understøtter forældrenes følelse af ligeværd og har dermed en vigtig betydning i relation til at ansvarliggøre forældrene i forhold til at skabe rammer for barnets liv og udvikling.

I forbindelse med revisionen af forældreansvarsloven foreslår Kristen Bruun Petersen følgende:

- At alle kategorier af sager skal behandles ud fra grundkriteriet om barnets bedste i § 4
- At det centrale er synliggørelse af barnets perspektiv
- At barnets direkte inddragelse altid skal vurderes individuelt og konkret i lyset af dilemmaet mellem belastende inddragelse og beskyttende ”umyndiggørelse”
- At barnet har ret, men ikke pligt til at udtale sig
- At de voksne har ansvaret for aftaler og afgørelser
- At begrænse muligheden for at genoptage retssager i en uendelighed.

Desuden kunne overvejes, hvordan det tværfaglige sagsarbejde kunne styrkes og videreudvikles, idet tværfaglighed klart er fremtiden indenfor det familieretlige område.

Leder Bente Boserup, Børns Vilkår, efterlyste en mere børnevenlig skilsmissekultur med større ret for børn til at blive hørt, også i bopælssituationen, samt retten til beskyttelse i forhold til forældrenes konflikter. Hun ønskede en mere tværfaglig sagsbehandling med inddragelse af skolepsykolog, socialrådgivere, lærere og pædagoger. Børnenes rettigheder bør sikres bl.a. ved bisiddere, og der er behov for børnegrupper, hvor de kan dele fælles oplevelser og erfaringer. Man bør ligeledes være opmærksom på, at børn kan omsorgssvigtes under samvær. Mange forældre har behov for rådgivning og undervisning i forbindelse med skilsmisse. Kommunale

sagsbehandlere bør være mere opmærksomme på konflikter og omsorgssvigt af børn i skilsmissemfamilier.

Bente Boserup understregede, at små børn er ekstra sårbare i en skilsmissemfamilie. Børns Vilkår har oprettet børnesamtalegrupper.

Efterfølgende udspandt der sig en livlig debat mellem panelet og deltagerne i høringen.

Panelet bestod af Vivi Kier (K), Karina Lorentzen (SF), direktør Per B. Christensen, børne- og kultur forvaltningen i Næstved, kontorchef Bente Koudal Sørensen, Statsforvaltningen Syddanmark, lektor ph.d Hanne Warming, RUC, samt oplægsholderne.

Den generelle opfattelse var, at den eksisterende lov kan anvendes som ramme, men praksis og administrationen af loven bør revideres i lyset af de erfaringer, der er indhentet i de forløbne 2½ år. Vidensgrundlaget er for svagt og bør optimeres og flere ressourcer bør tilføres området. Tværfagligheden bør opprioriteres i forbindelse med børnenes inddragelse ved sagsbehandlingen i Statsforvaltningerne og ved domstolene, og kredsen af børnesagkyndige udvides til at omfatte flere relevante professioner, end det i dag er tilfældet.

For så vidt angår sagsbehandlingen ved domstolene bør konfliktløsningen prioriteres højere, f.eks. som ved de forberedende retsmøder i de 3 nordsjællandske retskredse, hvor man i mange sager undgår en optrapning af konflikterne mellem parterne ved en forligsmæssig løsning baseret på forældrenes egne løsningsforslag.

I daspcan hæfter vi os ligeledes ved det behov, der er for at fokusere på det særlige perspektiv, der gælder ved fastsættelse af samvær med de helt små børn under 1 år.

Ilse Schlegel Lis Ehmer Olesen